

Remissvar

Klimat- och näringslivsdepartementet

Stockholm den 1 oktober 2025

Remissvar: Naturvårdsverkets delredovisning samt promemorian om nya regler om rättslig prövning och skadestånd (KN2025/01294)

1. Hjärt-Lungfonden

Hjärt-Lungfonden är en ideell organisation som stödjer forskning om hjärt- och lungsjukdom. Vår vision är en värld fri från hjärt- och lungsjukdom. Vi arbetar för att fler människor ska få ett längre och friskare liv och vägen dit går genom forskning som i sin tur leder till bättre diagnostik, behandling och vård samt kunskap om en hälsosammare livsstil.

2. Inledning

Hjärt-Lungfonden välkomnar möjligheten att lämna synpunkter. Som oberoende forskningsfinansiär med visionen om en värld fri från hjärt- och lungsjukdomar vill vi understryka luftföroreningarnas avgörande betydelse för folkhälsan men även för sårbara grupper som barn, äldre och kroniskt sjuka. Våra ståndpunkter bygger på vetenskaplig evidens som bl.a. återfinns i vår *Preventionsrapport 2023*.

3. Våra huvudsakliga synpunkter

- **Luftföroreningar – behovet av ett proaktivt arbete för folkhälsan**
Luftföroreningar bidrar till hjärtinfarkt, stroke, KOL och astma. Barn, äldre och redan sjuka är särskilt utsatta. Ett proaktivt arbete för bättre luftkvalitet har ett stort värde för folkhälsan. Minskad exponering ger stora hälsovinster i form av minskad sjuklighet, ökad livskvalitet och minskade samhällskostnader. Hjärt-Lungfonden välkomnar skärpta gränsvärden. Samtidigt önskar vi poängtera att forskningen påtalar att det inte finns någon nedre gräns där hälsokonsekvenser till följd av förorenad luft uteblir, varpå vi välkomnar ett ambitiöst och proaktivt arbete för luftkvalitet.
- **Starkt stöd för ambitiöst genomförande av direktivet**
Ett kontinuerligt och ambitiöst arbete med mätningar, åtgärdsplaner och utvärdering är avgörande för att förbättra luftkvaliteten i Sverige. Vi välkomnar förslag med avseende på bl.a. tydlighet kring vad åtgärdsprogram ska uppnå och när de ska upprättas, omprövning av åtgärdsprogram för att hålla perioden av överskridande så kort som möjligt, sanktioner mot kommuner som inte upprättar eller omprövar åtgärdsprogram i tid, samt fortsatt inget undantag för sandning och saltning. De nya möjligheterna till rättslig prövning och

skadestånd stärker rättssäkerheten och markerar att luftföroreningar är en konkret hälsofara.

- **Behovet av ökad kunskap och kommunikation om hälsorisker**

Hjärt-Lungfonden ser det som centralt att förmedla kunskap till allmänheten om hälsoriskerna. Forskning kring sambandet mellan luftföroreningars koppling till hjärt- och lungsjukdomar har stärkts över tid och behöver användas mer aktivt i politiska beslut. Trots detta är kännedomen i samhället tämligen begränsad vad gäller de negativa hälsoeffekterna till följd av förorenad luft. Vi vill därför betona vikten av att information finns tillgänglig på att lättillgängligt sätt och ser fram emot vidare uppgifter om hur detta kommer att omsättas i praktiken i Sverige. På Hjärt-Lungfonden står vi till förfogande att bidra med att synliggöra frågan genom kunskapsspridning och kommer fortsatt att bevaka luftkvalitetsarbetet genom vårt påverkansarbete.

- **Åtgärdsprogram måste bli verkningsfulla**

Hjärt-Lungfonden ser positivt på förslag som gör att rutiner för framtagande och innehåll av åtgärdsprogrammen stärks. För att förbättra luftkvaliteten i Sverige är det avgörande att programmen leder till **konkreta, tidsatta och mätbara åtgärder**. Vi vill också framhålla betydelsen av att säkra att kommunerna har tillgång till stöd och vägledning samt resurser, för att kunna leva upp till kraven och begränsa tiden av överskridanden.

- **Systemperspektiv: klimat och hälsa**

Vi vill understryka att åtgärder mot luftföroreningar bör ses i nära koppling till klimatpolitiken. Hälsa är en drivkraft i miljöarbetet. Satsningar på hållbara transporter, energieffektivisering och grön stadsplanering är exempel på åtgärder som samtidigt förbättrar luftkvaliteten, minskar utsläppen av växthusgaser och bidrar till en bättre folkhälsa.

- **Långsiktighet, finansiering och samordning**

Luftkvalitetsarbetet bör integreras tydligare i transport-, energi-, stadsplanerings- och folkhälsopolitiken för att nå målet om nollvisionen. Därtill är det viktigt att säkra finansiering för att följa och förbättra luftkvalitetsarbetet, detta avser såväl simulering för att kartlägga och utvärdera luftkvalitet, inrättandet av superstation såväl som kommunala resurser för ett proaktivt luftkvalitetsarbete som följer direktivets krav och höjder ambitionerna för friskare luft i Sverige.

Detaljerade synpunkter Naturvårdsverket delredovisning

- **4. 1. (Superstation för övervakning i urban bakgrund)** Hjärt-Lungfonden vill betona vikten av att säkra finansiering av superstationen som föreslås upprättas efter beslut av regeringen. Utöver möjliggörandet att rapportera enligt direktivet vill vi framhålla värdet som det medför att långsiktigt samla data, inte minst vad gäller ultrafina partiklar och deras effekter på hälsan.
- **4.2 (sandning och saltning)** Hjärt-Lungfonden välkomnar förslaget om att Sverige inte ska använda EU:s möjlighet till undantag från upprättandet av åtgärdsprogram i de fall där överskridanden av PM 10 beror på sandning och saltning. Forskning visar på allt tydligare effekter mellan PM 10 och negativa hälsoeffekter. Ett sådant undantag riskerar att äventyra människors hälsa som både Miljökvalitetsnormer (MKN) och Miljömålet frisk luft är ämnade att skydda.

- **4.3 (åtgärdsprogram)** Hjärt-Lungfonden ser positivt på förslag till skärpningar som avser process, innehåll och omprövning av åtgärdsprogram. Åtgärdsprogrammen utgör en central del i det operativa luftkvalitetsarbetet i Sverige. Vi är samtidigt bekymrade över att regeringen såväl som miljömålsberedningen påtalat brister i kommunernas arbete med åtgärdsprogram för luftkvalitet. Programmen har ofta varit otillräckliga, åtgärderna har inte genomförts eller haft tillräcklig effekt, och kommunerna saknar ibland resurser och kompetens för mätning, beräkning och val av åtgärder. Som Naturvårdsverket konstaterar i delredovisningen *”Mellan åren 2021–2024 har över 30 procent av de åtgärdsprogram som behövts varit försenade eller inte fastställts alls. Fyra åtgärdsprogram har ännu inte fastställts 1–8 år efter att tidsfristen löpt ut”*. Hjärt-Lungfonden ser positivt på Naturvårdsverkets förslag och vill i sammanhanget understryka vikten av att säkra att vägledning och resurser för att möjliggöra reella förändringar för bättre luftkvalitet i Sverige.
- **4.4 (gränsöverskridande föroreningar)** Hjärt-Lungfonden ser positivt på förslag om ansvarsförtydligande för regeringen vad gäller gränsöverskridande föroreningar och de mer detaljerade krav för samarbete som luftkvalitetsdirektivet (artikel 21) medför. Internationellt samarbete är avgörande för att minska de negativa effekterna av luftföroreningar som transporteras med vinden över nationsgränser.
- **4.5 (sanktioner)** Hjärt-Lungfonden anser att det är mycket viktigt att åtgärdsprogram upprättas i rätt tid och ser ett fungerande sanktionssystem som en viktig parameter för att stärka efterlevnaden och begränsa tiden av överskridanden. Vi ställer oss därför bakom Naturvårdsverkets förslag om att det ska bli möjligt att utfärda vitesförelägganden mot kommuner som inte fastställer eller omprövar åtgärdsprogram i rätt tid.
- **4.6 (Bemyndiganden och kontroll)** Hjärt-Lungfonden välkomnar övergripande förslag om utökade bemyndiganden som avser kontroll. Med avseende på luftkvalitetsartikel 22 (som kräver att medlemsstaterna i god tid informerar allmänheten om luftkvaliteten, provtagningspunkter, tidsfristförlängningar, planer och åtgärder samt effekterna av överskridanden) vill vi samtidigt framhålla vikten att öka kunskapen om luftföroreningars påverkan på hälsan hos allmänheten. För ha möjlighet att återopa rättigheterna som direktivet medför behöver kännedomen stärkas.

Detaljerade synpunkter PM Klimat- och näringslivsdepartementet

- **Rättslig prövning och skadestånd** Hjärt-Lungfonden välkomnar förslaget om stärkt rätt till rättslig prövning och möjligheten till skadestånd när miljökvalitetsnormer inte följs. Vi ser det som en viktig förstärkning av rättssäkerheten och som ett tydligt erkännande av att luftföroreningar innebär allvarliga risker för människors hälsa.
- **Skärpta normer och förebyggande arbete** Vi vill framhålla vikten av att Sverige snabbt och ambitiöst anpassar sig till de nya gränsvärdena i EU:s luftdirektiv. En tidig anpassning bidrar till att minska sjukdomsburden för den enskilda kopplat till luftföroreningar, samtidigt som den minskar de långsiktiga samhällsekonomiska kostnaderna. Att förebygga exponering är en folkhälsoåtgärd, detta även i att sträva bortom befintliga krav för en så ren luft som möjligt.

Forskningen påtalar att det inte finns någon nedre gräns där hälsokonsekvenser till följd av förorenad luft uteblir.

- Kommunalt ansvar och resurser Vi ser det som avgörande att kommunerna innehar och prioriterar tillräckliga resurser samt vägledning för att kunna leva upp till direktivets krav. Det gäller såväl mätning och uppföljning som framtagande och genomförande av åtgärdsprogram. Ojämlighet i luftkvalitet mellan olika kommuner och regioner riskerar annars att förstärka ojämlikheter i hälsa mellan befolkningsgrupper.

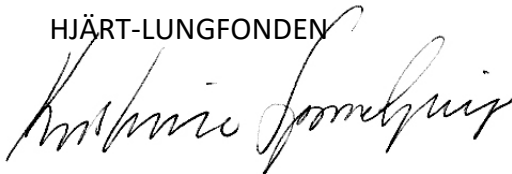
Avslutning

Sammanfattningsvis tillstryker Hjärt-Lungfonden i huvudsak de föreslagna ändringarna. Vi vill särskilt framhålla:

- Att luftföreningar måste betraktas som en central folkhälsofråga. Det är positivt med skärpta gränsvärden men i ljuset av forskningen finns det ett värde i att eftersträva ännu mindre utsläpp för befolkningens hälsa.
- Att åtgärdsprogrammen behöver bli mer kraftfulla och uppföljningsbara samt att resurser finns för ett proaktivt luftkvalitetsarbete.
- Att de nya rättigheterna för medborgare stärker legitimiteten i arbetet.
- Att resurser för lokal implementering och information till allmänheten behöver prioriteras.

Vi står gärna till förfogande med forskningsunderlag och expertis kring luftföreningars påverkan på hjärt- och lungsjukdomar.

HJÄRT-LUNGFONDEN

Kristina Sparreljung
Generalsekreterare